

BEATA BARAN-WESOŁOWSKA

Humanitas University in Sosnowiec, Poland

beata.baran@humanitas.edu.pl

ORCID: 0000-0001-6298-228X

**ORZECZENIA PIERWSZOINSTANCYJNE
W SPRAWACH DYSCIPLINARNYCH
ŻOŁNIERZY W PERSPEKTYWIE NORM
USTAWY O OBRONIE OJCZYZNY**

**ON ISSUES OF THE FIRST-INSTANCE
JURISPRUDENCE IN DISCIPLINARY CASES
OF SOLDIERS IN THE PERSPECTIVE
OF THE PROVISIONS OF THE ACT ON
DEFENSE OF THE HOMELAND**

ABSTRACT

The article presents issues related to the first-instance jurisprudence in disciplinary cases of soldiers in the perspective of the provisions of the Act on Defense of the Homeland. The publication attempts to characterize disciplinary judgments in the proceedings in question. Both the formal and substantive aspects of decisions made in disciplinary proceedings against soldiers issued in the first instance cases were analysed. The research was based on the dogmatic method.

STRESZCZENIE

Artykuł przedstawia problematykę związaną z orzeczeniem pierwszoinstancyjnym w sprawach dyscyplinarnych żołnierzy w perspektywie norm ustawy o obronie Ojczyzny. W publikacji została podjęta próba charakterystyki orzeczeń dyscyplinarnych w przedmiotowym postępowaniu. Analizie zostały poddane zarówno aspekt formalny, jak i materialny rozstrzygnięć zapadających pierwszoinstancyjnie w postępowaniach dyscyplinarnych żołnierzy. Prowadzone rozważania zostały oparte o metodę dogmatyczno-prawną.

KEYWORDS: *Soldier, disciplinary proceedings, homeland defense, disciplinary judgement, defense*

SŁOWA KLUCZOWE: *Żołnierz, postępowanie dyscyplinarne, obrona ojczyzny, orzeczenie dyscyplinarne, obronność*

WPROWADZENIE

Uchwalona przez Sejm w dniu 23 marca 2022 r. ustawa o obronie Ojczyzny (Dz. U. 2022. 655) wprowadziła nowe mechanizmy odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy w systemie prawa polskiego, uchylając ustawę z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej (Dz. U. 2021.1489). Celem niniejszego opracowania jest analiza wątków związanych z orzecznictwem dyscyplinarnym, w szczególności zaś charakteru prawnego pierwszoinstancyjnych orzeczeń w wojskowym postępowaniu dyscyplinarnym.

Zasadniczym celem postępowania dyscyplinarnego prowadzonego na podstawie ustawy o obronie Ojczyzny jest rozstrzygnięcie sprawy dyscyplinarnej żołnierza obwinionego o popełnienie przewinienia dyscyplinarnego w postaci merytorycznego orzeczenia. Analizę problematyki pierwszoinstancyjnych orzeczeń w wojskowym postępowaniu dyscyplinarnym warto rozpocząć od kwestii ich charakteru prawnego. W tej materii punktem wyjścia jest stwierdzenie, że postępowanie mimo swego interiorezacyjnego (Baran, 2021, s. 146) charakteru ma silne cechy jurysdykcyjne, w efekcie kończy je autorytatywne rozstrzygnięcie co do istoty sprawy, a więc rozstrzygnięcie odnoszące się bezpośrednio do odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierza. Ta opcja interpretacyjna ma swoje uzasadnienie w tekstualnym brzmieniu art. 400 omawianej ustawy.

Charakterystykę orzeczeń dyscyplinarnych rozpocznę od próby ich zdefiniowania. W moim przekonaniu przez pojęcie orzeczenia dyscyplinarnego należy rozumieć władcze oświadczenie wojskowego organu dyscyplinarnego, rozstrzygające merytorycznie sprawę dyscyplinarną odnoszącą się do zarzucanego żołnierzowi przewinienia dyscyplinarnego, kończące postępowanie w danej instancji. Stanowi ono przejaw realizacji normy materialnoprawnej w ustalonym w toku wojskowej procedury dyscyplinarnej stanie faktycznym. Jest ono wydawane w celu imperatywnej konkretyzacji generalno-abstrakcyjnych regulacji prawnych w trybie i formie określonych przepisami proceduralnymi.

W orzeczeniach dyscyplinarnych w sprawach żołnierzy występują w wyraźne pierwiastki charakterystyczne dla jurysdykcyjnego modelu decyzyjnego stosowania prawa. W doktrynie prawa został on w płaszczyźnie ogólnoteoretycznej w sposób najbardziej wnikliwy przedstawiony przez J. Wróblewskiego (Wróblewski, 1988, s. 52–57, zob. także Dąbek, 2010, s. 272). *De lege lata* wszystkie zdefiniowane przez J. Wróblewskiego etapy procedury występują również w przypadku wojskowych orzeczeń dyscyplinarnych. Organ dyscyplinarny pierwszoinstancyjny na podstawie normy kompetencyjnej (por. Giętkowski, 2013, s. 67 i nast.) (art. 400 ustawy o obronie Ojczyzny) dokonuje konkretyzacji i aktualizacji norm materialnoprawnych, a następnie imperatywnie rozstrzyga o odpowiedzialności dyscyplinarnej. Następuje to poprzez indywidualne oznaczenie konkretnego żołnierza i określenie konsekwencji prawnych jego czynu na podstawie jednostronnego oświadczenia woli o charakterze władczym, zawartego w orzeczeniu dyscyplinarnym. Inaczej rzecz ujmując, wojskowy organ dyscyplinarny pierwszej instancji w modelu interioryzacyjnym orzeka, co jest prawem w sprawie konkretnego obwinionego żołnierza. Stanowi więc ono swoistą syntezę faktu i prawa determinującą jego status służbowy.

ASPEKT FORMALNY ORZECZENIA DYSCYPLINARNEGO

Kierując się dyrektywą sekwencyjności wywodów dogmatycznych, rozważania na temat pierwszoinstancyjnych orzeczeń dyscyplinarnych rozpocznę od aspektu formalnego (por. Szustakiewicz, 2012, s. 266). Ze względu na fakt, że ma ono centralne znaczenie w ramach całej procedury, winno spełniać rygorystyczne wymagania formalne co do składników tworzących jego treść. Zostały one szczegółowo wyliczone w art. 406 ustawy o obronie Ojczyzny.

Analizę formy pierwszoinstancyjnego orzeczenia dyscyplinarnego rozpocznę od wymaganego przez art. 406 ust.1 pkt 1 ustawy o obronie Ojczyzny oznaczenia przełożonego dyscyplinarnego. Punkt 2 tej normy wymaga także zamieszczenia w orzeczeniu daty jego wydania. Data wydania orzeczenia dyscyplinarnego pozwala określić, w jakim stanie prawnym i faktycznym zapadło rozstrzygnięcie. Faktory temporalne są miarodajne dla oceny jego legalności zarówno przez wyższego przełożonego, jak i – ewentualnie – przez sąd administracyjny. Ponadto data pozwala stwierdzić, czy nie naruszono terminów załatwienia sprawy dyscyplinarnej. Ustawowo wymaganym elementem orzeczenia dyscyplinarnego jest też sprecyzowanie jego aspektu podmiotowego. Artykuł 406 ust. 1 pkt 3 ustawy o obronie Ojczyzny wymaga określenia danych personalnych (imienia i nazwiska) obwinionego żołnierza oraz jego stopnia i stanowiska służbowego.

W orzeczeniu dyscyplinarnym, stosownie do dyrektywy zamieszczonej w art. 406 ust. 1 pkt 4 ustawy o obronie Ojczyzny, powinien znaleźć się opis przewinienia dyscyplinarnego zarzucanego obwinionemu wraz z kwalifikacją prawną. Pominięcie tych elementów orzeczenia jest uchybieniem proceduralnym, nie zawsze jednak skutkującym skutecznością ewentualnego odwołania.

Osnową orzeczenia dyscyplinarnego jest rozstrzygnięcie o odpowiedzialności dyscyplinarnej obwinionego żołnierza. Tematyce tej zostanie w niniejszym opracowaniu poświęcony następny fragment, w którym przedstawiłam merytoryczne aspekty orzeczenia dyscyplinarnego. W tym miejscu warto jednak podkreślić, głównie w kontekście formalnym, że rozstrzygnięcie sformułowane w orzeczeniu powinno być jasne i konkretne, niepozostawiające wątpliwości interpretacyjnych. Nie powinno też odwoływać się do innych jego fragmentów, w szczególności do uzasadnienia.

W świetle postanowień art. 406 ust. 1 pkt 6 ustawy o obronie Ojczyzny uzasadnienie ma w orzeczeniu dyscyplinarnym charakter obligatoryjny. Powinno składać się z dwóch części: uzasadnienia faktycznego i prawnego. W pierwszej części przełożony dyscyplinarny powinien wskazać, które fakty uznał za udowodnione, a którym odmówił wiarygodności. Z kolei w drugiej części należy zawrzeć szczegółowe wyjaśnienia podstaw prawnych orzeczenia, zwłaszcza przytoczenie przepisów, które wyznaczały treść rozstrzygnięcia.

Jeśli chodzi o wymiar prawny uzasadnienia, to względy celowości przemawiają za przyjęciem, że przełożony dyscyplinarny powinien w nim przedstawić, dlaczego konkretny przepis prawny stał się podstawą orzeczenia dyscyplinarnego oraz jakie skutki prawne wynikają z niego dla ustalonego w sprawie stanu faktycznego. Jako niewystarczające należy traktować podanie w orzeczeniu tylko numerów artykułów aktów rangi ustawowej albo pasywne przytoczenie ich treści. Uwaga ta wydaje się szczególnie doniosła w interteryzacyjnym modelu, jaki obowiązuje w wojskowym orzecznictwie dyscyplinarnym.

Kolejnym ustawowo określonym elementem orzeczenia dyscyplinarnego jest pouczenie o prawie do wniesienia odwołania. W ramach prawa do obrony pełni ono głównie funkcję informacyjną, wskazując uprawnionym podmiotom przesłanki podmiotowe i temporalne do wniesienia środka zaskarżenia. Przepis ten ma charakter imperatywny. Uchybienie w postaci braku pouczenia albo wadliwego pouczenia nie może szkodzić interesom osób uprawnionych. W efekcie należy przyjąć, że wniesienie odwołania po upływie ustawowego terminu wraz z wnioskiem o jego przywrócenie uzasadnia pozytywne rozstrzygnięcie w tej materii.

Ostatnim formalnym elementem orzeczenia dyscyplinarnego wyliczonym w art. 406 ust. 1 pkt 8 ustawy o obronie Ojczyzny jest podpis przełożonego dyscyplinarnego. Ów podpis przełożonego dyscyplinarnego na orzeczeniu powinien być własnoręczny. Do momentu złożenia podpisu przez przełożonego dyscyplinarnego stanowi ono wyłącznie projekt orzeczenia, nieposiadający żadnej mocy prawnej. Taka wykładnia ma zakorzenienie w standardzie skuteczności proceduralnej.

ROZSTRZYGNĘCIA ZAPADAJĄCE W ORZECZENIACH W SPRAWACH DISCYPLINARNYCH ŻOŁNIERZY

Po przedstawieniu aspektu formalnego orzeczeń dyscyplinarnych żołnierzy swą uwagę pragnę skoncentrować na wymiarze merytorycznym. Obowiązuje w tej materii zasada trafnej reakcji dyscyplinarnej. Jest to uniwersalna dyrektywa, zgodnie z którą każdy żołnierz, który jest winien popełnienia przewinienia dyscyplinarnego, powinien ponieść za to odpowiedzialność taką i tylko taką, na jaką wedle prawa dyscyplinarnego zasłużył. Jej istota polega zatem nie na karaniu niewinnego i ukaraniu winnego. W ujęciu bardziej szczegółowym zasada ta zawiera cztery negatywne podkategorie (dyrektywy), sformułowane w doktrynie postępowania karnego przez M. Cieślaka (Cieślak, 1971, s. 221), mające także odpowiednie zastosowanie w procedurze dyscyplinarnej:

- nikt niewinny nie powinien ponosić odpowiedzialności,
- nikt winny nie powinien ująć odpowiedzialności,
- nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności mniejszej, niż na to zasłużył,
- nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności większej, niż na to zasłużył.

Wyliczone tutaj dyrektywy mają swe zakorzenienie aksjologiczne w uniwersalnej zasadzie sprawiedliwości (por. Karolak, 2005, *passim*; Tokarczyk, 2016, s. 13–14). W klasycznym ujęciu sformułowanym przez Ulpiana sprawiedliwość jest stałą i niezmienną wolą przyznania każdemu należnego mu prawa (*iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi*). W ujęciu arystotelesowskim ideałem jest sprawiedliwość wyrównawcza (*iustitia commutativa*) (Stelmach, 1995, s. 135–136), której istota sprowadza się do nagradzania zasług i karania przewinień. W przypadku procedur dyscyplinarnych, które z natury rzeczy mają charakter represyjny, to ten drugi wymiar sprawiedliwości rozdzielczej ma fundamentalne znaczenie, zgodnie z klasyczną regułą *non potest non esse punibile* (przestępstwo nie może uchodzić bezkarnie).

W wymiarze normatywnym zasada trafnej reakcji dyscyplinarnej w wojskowym prawie dyscyplinarnym ma złożony charakter. Tworzą ją zarówno instytucje o charakterze materialnoprawnym, jak i proceduralnym. Kierując się

zatem dyrektywą kompleksowości badań dogmatycznych, w tym opracowaniu zostaną przedstawione nie tylko wątki proceduralne, lecz także powiązane z nimi funkcjonalnie zagadnienia materialnoprawne. W efekcie rozważania prowadzone w dalszej części będą miały przymiot heterogeniczności, albowiem tylko takie wielopłaszczyznowe ujęcie pozwoli na przedstawienie powiązanych zasadą trafnej reakcji dyscyplinarnej węzłowych problemów prawnych.

Analiza problematyki została przygotowana wedle klasycznej sekwencji przyjętej dla procedury karnej przez M. Cieślaka (Cieślak, 1971, s. 221). W moim przekonaniu najpełniej odzwierciedla ona istotę tej zasady. Pierwszym z wyróżnionych przez tego autora postulatów jest dyrektywa, zgodnie z którą nikt niewinny – także obwiniony żołnierz – nie powinien ponosić odpowiedzialności. Ma ona charakter fundamentalny dla wszelkich procedur represyjnych i według niej niewinny nie ponosi odpowiedzialności i nie mogą być wobec niego stosowane sankcje, w tym także kary (*nulla poena sine culpa*).

Przejawem dyrektywy niekarania niewinnego w wojskowym postępowaniu dyscyplinarnym jest orzeczenie uniewinniające. Jego istotą jest uwolnienie obwinionego żołnierza w pełnym zakresie od stawianych mu zarzutów odnoszących się do popełnienia przewinienia. Rozstrzygnięciem w ramach procedury dyscyplinarnej, które także urzeczywistnia postulat niekarania osoby niewinnej, jest orzeczenie heterogeniczne, w którym obwiniony żołnierz zostaje uwolniony od odpowiedzialności tylko w pewnym wymiarze przedmiotowym (np. uwolnienie od jednego zarzucanego mu przewinienia dyscyplinarnego). Orzeczenie uniewinniające jest potwierdzeniem braku sprawstwa przewinienia dyscyplinarnego, chociaż należy mieć na uwadze, że może ono zostać wydane również z powodu braku dostatecznych dowodów obciążających obwinionego żołnierza.

Drugim rodzajem rozstrzygnięcia dyscyplinarnego przewidzianym w art. 400 ust. 1 pkt 2 ustawy o obronie Ojczyzny jest orzeczenie o ukaraniu. Jego istota polega na nałożeniu na obwinionego żołnierza kary dyscyplinarnej (Wincenciak, 2008, s. 44; Giętkowski, 2011, s. 195). Katalog tychże kar został określony w art. 362 omawianej ustawy. Zamieszczone w nim wyliczenie ma charakter enumeratywny i w żadnym przypadku nie może zostać rozszerzone przez organy dyscyplinarne na inne, nieprzewidziane w nim sankcje. Stanowisko to ma swe zakorzenienie w fundamentalnej dla państwa

prawnego dyrektywie *nulla poena sine lege*. W efekcie niedopuszczalne jest w postępowaniu dyscyplinarnym orzekanie kar dodatkowych nieprzewidzianych ustawowo (w sytuacji orzeczenia takiej kary uzasadnione będzie wniesienie odwołania do wyższego przełożonego dyscyplinarnego lub sądu administracyjnego). Takie działanie godziłoby bezpośrednio w konstytucyjną zasadę praworządności.

Orzeczenia skazujące są instrumentem realizacji zasady trafnej reakcji dyscyplinarnej, żeby żaden winny przewinienia dyscyplinarnego nie uszedł odpowiedzialności, a więc uniknął sankcji za naruszenie dyscypliny wojskowej. W tym zakresie omawianą zasadę można określić, nawiązując do jej pierwotnej nazwy, jako zasadę trafnej represji (Cieślak, 1971, s. 221). Owa trafność osadzona jest na swobodzie doboru kary przez organ dyscyplinarny, co nie oznacza jednak, że w konkretnej sprawie wybór kary może być dowolny, oparty o mechanizmy woluntarystyczne.

Na trafność represji dyscyplinarnych w decydującym zakresie rzutuje mechanizm stosowania kar. Fundamentalne znaczenie ma w tej materii dyrektywa współmierności (proporcjonalności) (wyrok NSA z dnia 15 grudnia 2017 r., I OSK 1466/17, LEX nr 2480824 oraz wyrok WSA w Gdańsku z dnia 22 grudnia 2016 r., II SA/Gd 491/16, LEX nr 2141881, t. 2.) kar do popełnionego przewinienia i stopnia jego zawinienia (Adamczyk, 2019, s. 9 i nast.). Ustawa o obronie Ojczyzny w sposób zróżnicowany (por. art. 371 ustawy o obronie Ojczyzny) formułuje konkretne dyrektywy wymiaru kary, odwołując się do takich czynników, jak: rodzaj i waga czynu, jego skutki i okoliczności popełnienia, pobudki działania obwinionego, stopień winy, negatywne następstwa dla służby, zachowanie się obwinionego przed i po popełnieniu przewinienia, a także inne okoliczności, zarówno łagodzące, jak i obciążające, istotne w sprawie.

Obowiązek uwzględnienia przez organ orzekający okoliczności obciążających obwinionego żołnierza *explicite* koreluje z postulatem zasady trafnej reakcji dyscyplinarnej, zgodnie z którym – według konwencji przyjętej przez M. Cieślaka – nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności mniejszej niż na to zasłużył. Okoliczności te mają zróżnicowany charakter, dotyczą bowiem albo osobowości sprawcy przewinienia dyscyplinarnego, albo aspektu przedmiotowego przewinienia. W kontekście omawianej zasady powstaje problem, czy wskazane w art. 371 ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny

okoliczności obciążające mają charakter enumeratywny. Tekstualne brzmienie tej normy nie przesądza o jednoznacznej odpowiedzi na to pytanie. Powstaje więc kwestia, czy organ orzekający może też uwzględnić okoliczności obciążające obwinionego żołnierza nieprzewidziane *expressis verbis* w omawianej ustawie. W moim przekonaniu generalny postulat, że nikt winny nie powinien ponieść odpowiedzialności mniejszej niż na to zasłużył, uzasadnia przy wymierzaniu kary za przewinienie dyscyplinarne uwzględnienie także innych niż normatywne wskazane okoliczności obciążające.

Z zasady trafnej reakcji dyscyplinarnej jest też wywodzony postulat (Cieślak, 1971, s. 221), że żaden winny nie powinien ponosić odpowiedzialności większej niż na to zasłużył. Stąd też w ramach wojskowego orzecznictwa dyscyplinarnego konieczność uwzględnienia przez przełożonych dyscyplinarnych na korzyść obwinionego żołnierza okoliczności łagodzących. Art. 371 ust. 3 ustawy o obronie Ojczyzny statuuje katalog takich okoliczności. Także i w tym przypadku pojawia się problem ich enumeratywności. Literalne brzmienie analizowanej normy taką opcję uzasadnia. Ze swej strony reprezentuję jednak zapatrywanie, wsparte o istotę zasady trafnej reakcji dyscyplinarnej, iż wojskowy organ orzekający w sprawie przewinienia powinien uwzględnić wszystkie okoliczności przemawiające na korzyść obwinionego, nie tylko te zadekretowane we wskazanym przepisie. Pozwala to na urzeczywistnienie w praktyce postulatu adekwatności orzeczonej kary dyscyplinarnej. W wymiarze ściśle proceduralnym nieuwzględnienie okoliczności łagodzących przez organ dyscyplinarny w orzeczeniu o ukaraniu może w swych konsekwencjach być podstawą do wniesienia odwołania w sprawie dyscyplinarnej. Uwzględnianie w ramach kary dyscyplinarnej okoliczności obciążających lub/i łagodzących sprzyja indywidualizacji stosowanych środków dyscyplinarnych.

Zasadę trafnej reakcji dyscyplinarnej przy orzeczeniach dyscyplinarnych o uznaniu obwinionego za winnego urzeczywistnia również stopniowalność kar dyscyplinarnych. W praktyce oznacza to, że organ dyscyplinarny może w ramach własnych kompetencji wybrać z katalogu kar tę, którą uważa za słuszną w konkretnej sprawie, a nie karę mniej surową.

Trzecim przewidzianym w art. 400 ust 1 pkt 3 ustawy o obronie Ojczyzny możliwym rozstrzygnięciem w orzeczeniu dyscyplinarnym jest odstąpienie od ukarania. Uprawnienie to należy do zakresu dyskrecyjnego władzy

przełożonego. Zgodnie z ust. 4 tegoż artykułu może to nastąpić, jeżeli stopień winy lub stopień szkodliwości (Giętkowski, 2013, s. 215 i nast.) przewinienia dyscyplinarnego dla służby nie jest znaczny, a właściwości i warunki osobiste żołnierza oraz dotychczasowy przebieg służby uzasadniają przypuszczenie, że pomimo odstąpienia od ukarania będzie on przestrzegał dyscypliny służbowej oraz zasad etyki zawodowej. W swej istocie jest to orzeczenie „skazujące”, gdyż funkcjonalnie uznaje się w nim obwinionego żołnierza za winnego dokonania przewinienia dyscyplinarnego, a jedynie rezygnuje się z nałożenia na niego kary.

Na podstawie analizy treści art. 400 ust.4 ustawy o obronie Ojczyzny uprawnione wydaje się stwierdzenie, że tylko dwie pierwsze przesłanki odstąpienia od ukarania, tj. stopień winy (Giętkowski, 2013, s. 224) bądź szkodliwości przewinienia dyscyplinarnego, mają charakter alternatywny, nie muszą więc występować w sprawie jednocześnie. Pozostałe wyliczone w tej normie przesłanki zostały skonstruowane w oparciu o logiczny mechanizm koniunkcji, zatem ich kumulatywne wystąpienie w każdym przypadku jest konieczne. Brak chociażby jednej z nich nie pozwala wojskowemu przełożonemu dyscyplinarnemu orzec odstąpienia od ukarania.

Rozważania na temat ustawowych przesłanek odstąpienia od ukarania żołnierza rozpocznę od stopnia winy. Zgodnie z literalnym brzmieniem art. 400 ust. 4 ustawy ma on być nieznaczny. Jak się wydaje, faktor ten odnosi się głównie do wymiaru podmiotowego. Na przykład należy tu wskazać sytuację, gdy żołnierz pod wpływem silnego stresu nie miał pełnej możliwości rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swym postępowaniem, ponieważ poziom autodeterminacji zachowania zakwalifikowanego jako przewinienie dyscyplinarne był poważnie ograniczony. Podobnie jak w przedstawionym powyżej przypadku stopnia winy, *de lege lata* podstawą odstąpienia od ukarania jest nieznaczny stopień szkodliwości (por. Zoll, 1997, s. 8–9 oraz Dąbrowska-Kardas, 1997, s. 21 i nast.) społecznej przewinienia dyscyplinarnego. Istota społecznej szkodliwości (Wróbel, Zoll, 2010, s. 302) polega na zaatakowaniu przez czyn (przewinienie dyscyplinarne) dobra prawnego chronionego normą sankcjonowaną oraz na naruszeniu reguły postępowania z tym dobrem. Ze względu jednak na atypowość okoliczności zachodzących w sprawie dyscyplinarnej poziom społecznej szkodliwości (Giętkowski, 2013,

s. 215 i nast.) przewinienia może być w praktyce służby wojskowej istotnie zróżnicowany. Wchodzi tu w rachubę zarówno aspekt podmiotowy, jak i przedmiotowy. Kierując się formułą *a simili*, należy odwołać się do regulacji przyjętej w art. 115 § 2 k.k. (Grześkowiak, 2021, s. 633 i nast.) gdzie przy ocenie społecznej szkodliwości czynu uwzględnia się rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiar wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę obowiązków, jak również postać zamiaru, motywację sprawcy, rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia. Takie kompleksowe ujęcie ma zastosowanie, poprzez argumentację *a completudine*, także do przewinień dyscyplinarnych.

Ważne znaczenie dla dopuszczalności zastosowania omawianej tutaj instytucji mają też wyliczone w art. 400 ust. 4 ustawy przesłanki podmiotowe. Mam tu na myśli właściwość i warunki osobiste żołnierza oraz dotychczasowy przebieg służby. Każdorazowo muszą one uzasadniać przypuszczenie, że pomimo odstąpienia od ukarania będzie przestrzegał dyscypliny służbowej oraz zasad etyki.

Czwartym rodzajem orzeczenia pierwszoinstancyjnego na podstawie art. 400 ust.1 pkt 4 ustawy o obronie Ojczyzny jest umorzenie postępowania. Istota tego rozstrzygnięcia polega na uznaniu niezasadności prowadzenia postępowania ze względu na istnienie w sprawie negatywnych (ujemnych) przesłanek jego prowadzenia. Zostały one enumeratywnie wyliczone w art. 404 analizowanej ustawy. Zostaną one ze względu na swą obszerność omówione w odrębnym opracowaniu.

Rozważając kwestię charakteru orzeczeń w wojskowym postępowaniu pierwszoinstancyjnym, warto zastanowić się nad orzeczeniami heterogenicznymi, zawierającymi rozmaite rozstrzygnięcia merytoryczne. Kierując się istotą sprawiedliwości materialnej oraz względami celowości, zwłaszcza zaś koniecznością uwzględniania przez przełożonego dyscyplinarnego złożoności spraw dyscyplinarnych, należy opowiedzieć się za dopuszczalnością rozstrzygnięć (orzeczeń) heterogenicznych. Ta wykładnia ma też silne zakorzenienie w wyróżnionym przez R.S. Summersa (Summers, 1974, s. 20–29) standardzie słuszności proceduralnej. Orzeczenie „mieszane” z natury rzeczy pełniej odzwierciedla złożoność sprawy dyscyplinarnej i tym samym umożliwia trafniejsze rozstrzygnięcie, dostosowane do zaistniałych okoliczności faktycznych i prawnych. Tym samym realizuje fundamentalną dyrektywę trafnej represji dyscyplinarnej.

Na gruncie postanowień art. 400 ust. 1 ustawy o obronie Ojczyzny można wyróżnić rozmaite konfiguracje orzeczeń heterogenicznych, a w szczególności:

- orzeczenie o częściowym uniewinnieniu i częściowym ukaraniu żołnierza,
- orzeczenie o częściowym ukaraniu żołnierza i częściowym odstąpieniu od ukarania,
- orzeczenie o częściowym uniewinnieniu i częściowym umorzeniu postępowania,
- orzeczenie o częściowym ukaraniu i częściowym umorzeniu postępowania,
- orzeczenie o częściowym odstąpieniu od ukarania i częściowym umorzeniu postępowania.

Powyższe wyliczenie ma charakter przykładowy i jedynie egzemplifikuje możliwe do zaistnienia w praktyce konfiguracje rozstrzygnięć heterogenicznych. Nie oznacza to, że inne rozwiązania nie są dopuszczalne. Reprezentuję stanowisko, że wojskowy przełożony dyscyplinarny ma swobodę w kształtowaniu treści orzeczenia, stosownie do okoliczności faktycznych i stanu prawnego w rozpoznawanej sprawie dyscyplinarnej, ale tylko w granicach merytorycznych wyznaczonych przez art. 400 ust. 1 analizowanej ustawy.

WNIOSKI

Reasumując rozważania na temat pierwszoinstancyjnych orzeczeń w wojskowym postępowaniu dyscyplinarnym, uprawnioną jawi się konstatacja, że centralne znaczenie ma w tej materii zasada trafnej reakcji dyscyplinarnej. Odpowiada ona bowiem za realizację uniwersalnej dla wszystkich procedur represyjnych sprawiedliwości w rozumieniu *iustitia communitativa*. Pozwala na odpowiednią reakcję przełożonego dyscyplinarnego na patologiczne zachowania żołnierzy w służbie, które dysfunkcjonalizują bądź dyfamują działalność Sił Zbrojnych RP. Pozwala też na obronę podstawowych praw obwinionego żołnierza, w efekcie zostaje zachowana w ramach orzecznictwa homeostaza pomiędzy interesem publicznym w postaci interesu służby a słusznymi interesami obwinionego żołnierza.

REFERENCES

- Adamczyk I. (2019), Cautela in poenam w ogólnej dyrektywie wymiaru kary w postępowaniu dyscyplinarnym funkcjonariuszy Policji. W: P. Józwiak, W. Kozielowicz (red.), *Sankcje dyscyplinarne w służbach mundurowych*, s. 9–14. Wydawnictwo Szkoły Policyjnej w Pile.
- Baran B. (2021). *Postępowania dyscyplinarne w sprawach funkcjonariuszy formacji policyjnych. Modele i zasady*, s. 146. Wolters Kluwer.
- Cieślak M. (1971). *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, s. 221. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Dąbek D. (2010). *Prawo sędziowskie w polskim prawie administracyjnym*, s. 272–275. Wolters Kluwer.
- Dąbrowska-Kardas M. (1997). O dwóch znaczeniach pojęcia społecznego niebezpieczeństwa czynu, (1), 21–29. *Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych*.
- Giętkowski R. (2011). Funkcja stabilizacyjna kar dyscyplinarnych. W: M. Stahl, R. Lewicka, M. Lewicki (red), *Sankcje administracyjne*, s. 195. Wolters Kluwer.
- Giętkowski R. (2013). *Odowiedzialność dyscyplinarna w prawie polskim*, s. 67, 195, 215, 224, 263–264, 273–274, 297–298, 307–308. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego.
- Grześkowiak A. (2021). W: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, s. 663, C.H. Beck.
- Karolak S. J. (2005). *Sprawiedliwość. Sens prawa. Passim*. Petrus.
- Stelmach J. (1995). *Współczesna filozofia interpretacji prawniczej*, s. 135–136. Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Summers R.S. (1974). Evaluating and Improving Legal Processes – A Plea for „Process Values”, (60), 20–29. *Cornell Law Review*.
- Szustakiewicz P. (2012). *Stosunki służbowe funkcjonariuszy służb mundurowych i żołnierzy zawodowych jako sprawa administracyjna*, s. 266. Difin.
- Tokarczyk R.A. (2016). *Sprawiedliwość: Próba syntetycznej systematyzacji zagadnień*. t. XXX. s. 13–14, Gdańskie Studia Prawnicze.
- Wróbel W., Zoll A. (2010). *Polskie prawo karne. Część ogólna*, s. 302. Znak.
- Wróblewski J. (1988). *Sądowe stosowanie prawa*, s. 52–57. Państwowe Wydawnictwo Naukowe.
- Zoll A. (1997). Materialne określenie przestępstwa, (2) 8–9. *Prokuratura i Prawo*.

WYKAZ AKTÓW NORMATYWNYCH

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997, Dz. U. 1997. 78

ustawa z dnia 23 marca 2022 r o obronie Ojczyzny, Dz. U. 2022. 655

ustawa z dnia 9 października 2009 r. o dyscyplinie wojskowej, Dz. U. 2021.1489

ORZECZNICTWO

wyrok NSA z dnia 15 grudnia 2017 r., I OSK 1466/17, LEX nr 2480824

wyrok WSA w Gdańsku z dnia 22 grudnia 2016 r., II SA/Gd 491/16, LEX nr 2141881